

Recommendation of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice

Unofficial translation into Latvian

Recommandation du Comité des Ministres aux Etats membres concernant les nouveaux modes de traitement de la délinquance juvénile et le rôle de la justice des mineurs

Traduction non officielle en letton

Ministru komitejas leteikums dalībvalstīm par jauniem veidiem kā novērst nepilngadīgo noziedzību un par nepilngadīgo tiesvedības sistēmas nozīmi

© Council of Europe, original English and French versions

Text originated by, and used with the permission of, the Council of Europe. This unofficial translation is published by arrangement with the Council of Europe, but under the sole responsibility of the translator.

* * * * *

© Conseil de l'Europe, versions originales en anglais et français

Le texte original provient du Conseil de l'Europe et est utilisé avec l'accord de celui-ci. Cette traduction est réalisée avec l'autorisation du Conseil de l'Europe mais sous l'unique responsabilité du traducteur.

EIROPAS PADOME

Ministru komiteja

Ministru komitejas Ieteikums Rec(2003)20 dalībvalstīm par jauniem veidiem kā novērst nepilngadīgo noziedzību un par nepilngadīgo tiesvedības sistēmas nozīmi

(Pieņemts Ministru komitejā 2003. gada 24. septembrī ministru palīgu 835. sanāksmē)

Ministru komiteja saskaņā ar Eiropas Padomes statūtu 15. panta b. punktu,

ņemot vērā to, ka nepilngadīgo noziedzība ir aktuāla problēma vairākās Eiropas valstīs,

apzinoties, ka, lai arī nepilngadīgo noziedzības līmenis kopumā ir nemainīgs, nepilngadīgo noziegumu veidu un smaguma mazināšanai ir vajadzīgi jauni risinājumi un metodes,

ņemot vērā to, ka tradicionālajā kriminālās tiesvedības sistēmā nav iestrādāti risinājumi, ar kuriem novērst nepilngadīgo noziedzību, jo viņiem ir vajadzīgi īpaši izglītošanas un sociālie apstākļi, kas atšķiras no pieaugušo vajadzībām,

pārlicināta, ka nepilngadīgo noziedzības risinājumiem pēc to pieejas jābūt daudznozaru un starpiestāžu risinājumiem, kā arī tie jāplāno tādā veidā, lai novērstu faktorus, kas atstāj ietekmi dažādos sabiedrības līmeņos – indivīdu, ģimenes, skolas un sabiedrības līmenī,

ņemot vērā to, ka pilngadība ne vienmēr sakrīt ar laiku, kad cilvēks sasniedz pilngadības vecumu, un tādējādi gados jauniem pieaugušajiem likumpārkāpējiem dažkārt ir vajadzīga palīdzība, kas ir līdzīga tai palīdzībai, kādu sniedz nepilngadīgajiem,

turklāt ņemot vērā to, ka dažām nepilngadīgo likumpārkāpēju grupām, piemēram, mazākumtautību pārstāvjiem, jaunām sievietēm un likumpārkāpējiem, kas darbojas grupā, ir vajadzīgas īpašas ieviešanas programmas,

ņemot vērā *inter alia* Ieteikumu Nr. R (87) 20 par sabiedrības attieksmi pret nepilngadīgo noziedzību, Ieteikumu Nr. R (88) 6 par sabiedrības attieksmi pret nepilngadīgo noziegumiem, kurus izdarījuši nepilngadīgie no imigrantu ģimenēm, un Ieteikumu Rec(2000)20 par savlaicīgas psiholoģiskās ieviešanas nozīmi noziedzības samazināšanā,

ņemot vērā 10. Kriminoloģijas kolokvija par jauniešiem likumpārkāpējiem un noziegumu politiku (1991. gads) rezultātus,

ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību konvenciju, Eiropas konvenciju par bērnu tiesību ievērošanu, Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par bērna tiesībām, Apvienoto Nāciju Organizācijas minimālos standartnoteikumus nepilngadīgo tiesvedības sistēmas pārvaldībai (Pekinas noteikumi [*Beijing Rules*]), ANO Vadlīnijas par nepilngadīgo noziedzības novēršanu (Rijādas vadlīnijas [*Riyadh Guidelines*]) un ANO Noteikumus par nepilngadīgo aizsardzību brīvības atņemšanas gadījumā,

iesaka dalībvalstu valdībām:

- savos tiesību aktos, politikā un praksē ievērot tos principus un pasākumus, kas norādīti šajā ieteikumā;
- pievērst visu attiecīgo institūciju, plašsaziņas līdzekļu un sabiedrības uzmanību šim ieteikumam un tā paskaidrojuma rakstam; un
- apstiprināt to, ka ir vajadzīgi atsevišķi un atšķirīgi Eiropas noteikumi par sabiedriskas nozīmes sodiem un pasākumiem, kā arī Eiropas cietumu noteikumi nepilngadīgajiem.

I. Definīcijas

Šajā ieteikumā:

- “nepilngadīgie” ir personas, kas sasniegušas vecumu, kurā iestājas kriminālatbildība, bet nav vēl pilngadīgi; tomēr šo ieteikumu var attiecināt arī uz tām personām, kas ir nedaudz jaunākas vai vecākas par iepriekšminētajām personām;
- “noziedzība” ir darbības, kas tiek sodītas saskaņā ar krimināllikumu. Dažās valstīs tas var būt arī pretsabiedriska un/vai nepieņemama uzvedība, par kuru sods tiek noteikts saskaņā ar administratīvo likumu vai civillikumu;
- “nepilngadīgo tiesvedības sistēma” tiek definēta kā daļa no plašākas pieejas jauniešu noziedzības novēršanā. Papildu nepilngadīgo tiesai tajā ietvertas tādas valsts struktūras vai iestādes kā policija, prokuratūra, advokatūra, probācijas iestādes un soda izciešanas iestādes. Tā darbojas ciešā sadarbībā ar citām iestādēm, piemēram, veselības, izglītības iestādēm un sociālajiem dienestiem, kā arī ar nevalstiskajām organizācijām, piemēram, cietušo personu un liecinieku atbalstīšanai.

II. Stratēģiska pieeja

1. Lai novērstu nepilngadīgo noziedzību, nepilngadīgo tiesvedības un ar to saistīto pasākumu galvenajiem mērķiem ir jābūt vēršiem uz to:

- i) lai novērstu noziedzību un noziegumu atkārtotu izdarīšanu;
- ii) lai veicinātu likumpārkāpēju (atkārtotu) socializēšanos un (re)integrāciju; un
- iii) lai apmierinātu cietušās personas vajadzības un aizstāvētu viņu intereses.

2. Nepilngadīgo tiesvedības sistēma ir jāuzskata par daļu no plašākas, sabiedriskas stratēģijas, kas paredzēta nepilngadīgo noziedzības novēršanai, un kurā ņemti vērā apstākļi, kādi ir attiecīgajā ģimenē, skolā, apkaimē un vienaudžu grupā, kurā šis noziegums izdarīts.

3. Līdzekļi galvenokārt jāizmanto, lai novērstu smagus, nežēlīgus, atkārtotus noziedzīgus nodarījumus, kā arī noziegumus, kas izdarīti narkotisko vielu vai alkohola ietekmē.

4. Tāpat ir jāizstrādā atbilstoši un efektīvi pasākumi, lai novērstu noziedzību un atkārtotus noziegumus, kurus izdarījuši jaunieši, kas pārstāv mazākumtautības, jauniešu grupas, jaunas sievietes un personas, kas nav sasniegušas vecumu, kurā iestājas kriminālatbildība.

5. Darbam ar nepilngadīgiem noziedzniekiem, cik vien iespējams, jābūt balstītam uz zinātniskiem datiem, kas saistīti ar šādu darbu, šādiem nepilngadīgajiem un attiecīgajiem apstākļiem.

6. Lai novērstu diskrimināciju, valsts iestādēm ir jāizstrādā “ietekmes” ziņojumi par iespējamām sekām, kādas jauna politika un prakse var atstāt uz jauniešiem, kuri pārstāv mazākumtautības.

III. Jauni risinājumi

7. Jāturpina veidot jaunas, piemērotas alternatīvas formālai izmeklēšanai. Šīm alternatīvām jābūt daļai no parastā procesa, jāatbilst proporcionalitātes principam, jāievēro nepilngadīgo intereses un būtībā tās jāizmanto tajos gadījumos, ja vainīgais labprātīgi uzņemas atbildību par nodarīto.

8. Lai novērstu smagus, nežēlīgus un atkārtotus nepilngadīgo noziedzīgus nodarījumus, dalībvalstīm ir jāizstrādā vairākas jauni un efektīvāki (kā arī proporcionāli) sodi un pasākumi. Tiem tieši jānovērš šāda pretlikumīga rīcība, kā arī jāapmierina likumpārkāpēja vajadzības. Tāpat ir jāiesaista likumpārkāpēja vecāki vai viņa likumīgais aizbildnis (ja vien viņu klātbūtne netiek uzskatīta par kavēkli), un, ja iespējams un nepieciešams, cietušajai personai jāpiedāvā izlīgums, zaudētās mantas atgūšana un atlīdzība par nodarīto.

9. Likumpārkāpēja vainas pakāpe jānosaka, ņemot vērā viņa vecumu un briedumu, kā arī tā jānosaka atkarībā no viņa vispārējās attīstības; sods jānosaka progresīvā veidā, ņemot vērā to, kā palielinās indivīda atbildība.

10. Vecākiem (vai likumīgajam aizbildņiem) ir jāsniedz informācija par atbildību, kā arī tā jāuzņemas, ja viņu bērns ir izdarījis noziegumu. Viņiem ir jāapmeklē tiesas sēdes (ja vien tas netiek uzskatīts par kavēkli), un, ja iespējams, jāpiedāvā viņiem palīdzība, atbalsts un norādījumi. Viņiem attiecīgajā gadījumā jāapmeklē konsultants vai jāiesaistās vecāku palīdzības programmā, lai nodrošinātu, ka viņu bērns apmeklē skolu, un lai palīdzētu valsts iestādēm piemērot sodus un veikt attiecīgus pasākumus.

11. Lai nodrošinātu, ka gados jauni pieaugušie kļūst par nobriedušiem cilvēkiem, pret pieaugušajiem, kas jaunāki par 21 gadu, jāattiecas līdzīgi kā pret nepilngadīgajiem un jāiesaista tajās pašās programmās, ja tiesnesis uzskata, ka viņus nevar uzskatīt par pieaugušajiem, jo viņi nav sasnieguši brieduma gadus un nevar uzņemties atbildību par savu rīcību.

12. Lai veicinātu viņu nonākšanu darba tirgū, jādara viss, lai nodrošinātu, ka pieaugušiem likumpārkāpējiem, kas jaunāki par 21 gadu, nav jāatklāj sava kriminālā pagātne potenciālajam darba devējam, izņemot gadījumus, ja tas nepieciešamas nodarbināšanas veida dēļ.

13. Ir jāizstrādā paņēmieni, ar kuriem noteikt, vai noziegums nākotnē tiks izdarīts atkārtoti, lai minētās ieviešanas programmu veidu, intensitāti un ilgumu pielāgotu izdarītajam noziegumam, kā arī likumpārkāpēja vajadzībām, paturot prātā proporcionalitātes principu. Ja nepieciešams, attiecīgajām iestādēm jāsniedz vajadzīgā informācija, bet tas jā dara, ievērojot datu aizsardzības tiesību aktu prasības.

14. Katram no kriminālprocesa posmiem jāparedz pietiekami īss laiks, lai samazinātu kavēšanos un rastu iespējami ātrāko risinājumu izdarītajam noziegumam. Visos gadījumos pasākumi, kas paredzēti tiesvedības paātrināšanai un efektivitātes uzlabošanai, ir jālīdzsvaro ar taisnīga tiesas procesa prasībām.

15. Ja nepilngadīgais atrodas apcietinājumā, ir jāņem vērā viņa statuss, vecums, ievainojamība, kā arī tas, vai viņš ir sasniedzis brieduma pakāpi. Aizturētais īsumā jāinformē par viņa tiesībām un aizsardzības pasākumiem tādā veidā, lai viņš tos pilnībā izprastu. Policijas nopratināšanai principā jānotiek vecāka/likumīgā aizbildņa vai cita atbilstoša pieaugušā klātbūtnē. Tāpat viņam jānodrošina advokāta pakalpojumi vai ārsta palīdzība. Nepilngadīgo nedrīkst aizturēt ilgāk par 48 stundām, un tad, ja tiek aizturēts jaunāks likumpārkāpējs, ir jā dara viss, lai šo laiku padarītu pēc iespējas īsāku. Nepilngadīgie, kas atrodas apcietinājumā, ir jāuzrauga kompetentajām iestādēm.

16. Ja par vienīgo risinājumu tiek uzskatīta aizdomās turamā nepilngadīgā apcietināšana, tad līdz lietas izskatīšanai tiesā viņš nedrīkst atrasties apcietinājumā ilgāk par sešiem mēnešiem. Šo laika posmu var pagarināt tikai tad, ja tiesnesis, kas nav iesaistīts lietas izmeklēšanā, neiebilst pret to, ka tiesvedība tiek pagarināta, bet tam jānotiek, tikai pamatojoties uz izņēmuma apstākļiem.

17. Ja iespējams, aizdomās turētajam nepilngadīgajam ir jāpiemēro alternatīvs apcietināšanas veids, piemēram, atrašanās vecāku uzraudzībā, atrašanās audžuģimenē vai citā piemērotā dzīvesvietā. Atrašanos apcietinājumā nedrīkst izmatot kā sodu vai iebiedēšanas paņēmieni, vai kā alternatīvu bērna aizsardzības vai garīgās veselības pasākumiem.

18. Apsverot to, vai tamdēļ, lai aizdomās turamais nepilngadīgais noziegumu neizdarītu atkārtoti, viņš ir jāapcietina, tiesai ir jāveic iespējamā riska novērtējums, ņemot vērā pilnīgu un ticamu informāciju par šīs personas personību un sociālajiem apstākļiem.

19. Apcietinātā nepilngadīgā atbrīvošanai jā sāk gatavoties jau no pirmās soda izciešanas dienas. Pilnīgs vajadzību un riska novērtējums ir pirmais solis resocializācijas plānā, kas pilnībā sagatavo likumpārkāpējus viņu atbrīvošanai; viņi koordinētā veidā tiek sagatavoti, lai tiktu izpildītas viņu vajadzības, kas saistītas ar izglītošanu, nodarbinātību, ienākumiem, veselību, dzīves vietu, pārraudzību, ģimeni un sociālo vidi.

20. Jāpieņem tāds resocializācijas plāns, kas veidots no vairākām fāzēm, izmantojot prombūtnes laikposmus, pieejamo iestāžu palīdzību, nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu un atbalsta vienību ieslodzīto reintegrācijai sabiedrībā. Ir jāinvestē līdzekļi, lai pēc atbrīvošanas īstenotu rehabilitācijas pasākumus, un tas visos gadījumos jāplāno un jāveic, sadarbojoties ar citām iestādēm.

IV. Īstenošana

21. Risinājumi nepilngadīgo noziedzības samazināšanai ir jāplāno, jākoordinē un jāīsteno vietējām kompetentajām iestādēm, kas ir valsts iestādes, proti, policijai, probācijas iestādēm,

jauniešu un sociālās labklājības iestādēm, izglītības, nodarbinātības, veselības aprūpes iestādēm un komunālās pārvaldes iestādēm, kā arī brīvprātīgajiem un privātajam sektoram. Šīm iestādēm ir jāuzņemas atbildība un jāatskaitās par kopīgi sasniegtajiem un iepriekš definētajiem mērķiem, kā arī:

- jāpiedāvā sākotnējā apmācība un iestāžu darbinieku apmācība;
- jāplāno, jāfinansē un jāpiedāvā pakalpojumi;
- jānosaka standarti un jāveic sasniegto rezultātu pārraudzība;
- jāsniedz informācija (ievērojot tiesiskās prasības par datu aizsardzību un dienesta noslēpumu un ņemot vērā attiecīgo iestāžu īpašos pienākumus); un
- jānovērtē darba efektivitāte un jāizplata labā prakse.

V. Tiesības un aizsardzības pasākumi

22. Visi jaunie risinājumi un procedūras, kas norādītas šajā ieteikumā, jāizskata, ņemot vērā tiesības un aizsardzības pasākumus, kas izklāstīti attiecīgajos starptautiskajos aktos.

VI. Informācijas pārbaude, izvērtēšana un izplatīšana

23. Lai palielinātu zināšanu bāzi par iejaukšanās darbu, jāpiešķir finansējums šādu iejaukšanās programmu zinātniskai izvērtēšanai, kā arī tam, lai iegūto informāciju izplatītu praktiski strādājošo cilvēku vidū.

24. Lai novērstu diskrimināciju nepilngadīgo tiesvedības sistēmā etniskās piederības dēļ un lai noteiktu gadījumus, kuros ir vajadzīga īpaša kulturāla iejaukšanās, ir jāievāc informācija un/vai jāuzsāk pētījums par mazākumtautību iesaistīšanu un attieksmi pret tām katrā no nepilngadīgo tiesvedības sistēmas posmiem.

25. Lai novērstu negatīva viedokļa izveidošanos, par to ir jāinformē sabiedrība un jāpalielina tās uzticība, kā arī jāizstrādā informēšanas stratēģijas par nepilngadīgo noziegumiem un nepilngadīgo tiesvedības sistēmas darbību un efektivitāti, izmantojot vairākus līdzekļus, tostarp televīziju un internetu. Tas jāveic, neizpaužot personisku informāciju vai citus datus, kas var norādīt uz likumpārkāpēju vai cietušo personu.